

DE TERUGKEER

CATHERINE BARDON

Catherine Bardon

DE TERUGKEER

(1967-1979)

De familie Rosenheck 3

Vertaald door Jeanine Erades en
Ingrid Scholte-Eijkemans

Uitgeverij Mozaïek - Utrecht

'Niets is zo bedwelmend als de wijn der mogelijkheden.'

Søren Kierkegaard

'In elk mens schuilen verbazingwekkende mogelijkheden.

Overtuig jezelf van je kracht en jeugdigheid. Houd jezelf voortdurend voor: "Dit hangt alleen van mij af."

André Gide

Lijst met hoofdpersonen

De Rosenhecks: Wilhelm werd in 1906 in Wenen geboren. Zijn ouders, Jacob en Esther, werden omgebracht tijdens de Holocaust. In 1935 trouwde hij met de in 1911 geboren Almah Kahn. Almah en Wilhelm kregen in oktober 1936 een zoon, Frederick. Ze verlieten Oostenrijk in december 1938 en kwamen in maart 1940 aan in Sosúa. Hun dochter Ruth werd op 8 oktober 1940 geboren. Hun dochtertje Sofie, geboren in december 1945, leefde slechts vijf dagen. Wilhelm overleed in juni 1961 aan de gevolgen van een auto-ongeluk.

Myriam is de zus van Wilhelm. Ze werd in 1913 geboren en trouwde in mei 1937 met Aaron Ginsberg, een architect. Direct na hun huwelijk verliet het echtpaar Oostenrijk en emigreerde naar de Verenigde Staten. Ze wonen in Brooklyn en hebben een zoon, Nathan, die in september 1955 werd geboren.

Svenja Reisman is een Oostenrijkse van Poolse afkomst. Ze is psychologe en arriveerde in mei 1940 in Sosúa, samen met haar broer Mirawek, een jurist. In juli 1949 verlieten ze Sosúa om zich in Israël te vestigen. Svenja trouwde met Eival Reisman, een arts die ze in een kibboets ontmoette. Ze wonen in Jeruzalem. Mirawek bekleedt daar hoge functies bij de Israëlische overheid.

Markus Ulman werd geboren in 1909. Hij is Oostenrijker en arriveerde als jurist en accountant in maart 1941 in Sosúa. Hij raakte goed bevriend met Wilhelm en trouwde in maart 1943 met Marisol, een Dominicaanse vrouw uit Puerto Plata.

Liselotte Kestenbaum werd in mei 1939 geboren en kwam in december 1944 met haar ouders naar Sosúa. Lizzie is de jeugdvriendin van Ruth. Haar ouders gingen uit elkaar en zij emigreerde in 1959 met haar moeder Anneliese naar de Verenigde Staten.

Jacobo is de beheerder van de *finca** van de Rosenhecks. Zijn vrouw Rosita zorgt voor het huis. Hij is de zoon van Carmela, een oudere Dominicaanse vrouw die Almah in mei 1940 leerde kennen.

Arturo Soteras is de jongste telg uit een rijke Dominicaanse tabaksfamilie uit Santiago. Hij raakte goed bevriend met Ruth tijdens hun studietijd in New York waar hij nog steeds woont. Hij is pianist en muziekdocent aan de Juilliard School.

Deborah groeide op in een welgestelde boerenfamilie in de Midwest. Ze studeerde aan dezelfde universiteit als Ruth, waar ze vriendinnen zijn geworden.

* Een kavel of perceel, al dan niet met een woning erop.

Proloog

Ik gaf een scherpe ruk aan de teugels en bracht mijn paard tot stilstand. Ik haalde diep adem en ontspande alle spieren in mijn lichaam. Het uitzicht, de geuren, de geluiden – het was een symfonie voor de zintuigen. Een volmaakt moment te midden van de bleke kleuren van een vroege Caraïbische winterochtend.

Op die eerste dag ontwaakte ik al bij het ochtendgloren. Gaya stond te dansen op haar mollige beentjes, boog en strekte zich steeds opnieuw – een-twee, een-twee – terwijl ze zich brabbelend vastklampte aan de spijlen van haar houten bedje. Ik verschoonde haar in een wip, schoot haastig in een broek en een shirt, trok een paar laarzen aan, bond mijn kleine meisje in de draagdoek tegen me aan en zadelde een paard.

Ik stond even stil voordat ik mijn paard de sporen gaf. Vanaf onze boerderij op de top van de heuvel keek ik uit over de omliggende landerijen en het hele dorp beneden, waarna mijn blik afdwaalde naar de zee, waarvan de turquoise tint overliep in diepblauw en in de verte oploste in het azuurblauw van de lucht.

Dit was ons speelterrein geweest – de akkers, de weilanden, het dorp, het strand... De plek waar ik was geboren, waar ik was opgegroeid, de plek waar ik had verkozen te leven. Mijn hele ziel was verbonden met dit eiland. Daar twijfelde ik geen moment meer aan. Ik was Ruth Rosenheck, geboren in Sosúa, een Dominicaanse pur sang, ik sprak Spaans, Engels en Duits en zelfs een beetje Hebreeuws, ik hield van de strijkkwartetten van Schubert en van de merengues van Julio Alberto Hernán-

dez, ik danste de wals en de bachata, ik was blank, blond en Joods, leefde in een land vol rooms-katholieke mestiezen en mijn vrienden woonden verspreid over de hele wereld.

Als je vanaf de top van de heuvel naar het vredige landschap keek – de lucht vol donzig zachte wolken, het grazende vee op de golvende *lomas*^{*}, die waren bezaaid met kokospalmen, de rimpelloze zee, die glinsterend afstak tegen het witte zand, het slapende dorp onder de opkomende zon – dan zou je kunnen denken dat er niets was veranderd, dat ik niet zes jaar geleden van het eiland was vertrokken, dat ik de draad van mijn leven gewoon weer oppikte. ‘Je moet je eigen leven opbouwen, weg van onze sores,’ had mijn moeder tegen me gezegd toen ik wegging. En nu was ik teruggekeerd.

Een hels gekrijs, zoals alleen kleine kinderen kunnen voortbrengen, dat gepaard ging met een wild gespartel van armpjes en beentjes, deed mijn trommelvliezen trillen en riep me terug uit mijn gepeins. Gaya liet van zich horen. De illusie spatte als een zeepbel uiteen. Alles was anders. Niets was meer als voorheen. Mijn broer was getrouwd, de familie was gegroeid: hij had twee kinderen gekregen en ik één.

Ik drukte een kus op het donzige zwarte haar op Gaya’s kruin, op die ooit zo kwetsbare plek uit haar babytijd. Ik klemde mijn benen om de buik van het paard en duwde mijn hakken stevig in zijn flanken. Na een paar stappen vlogen we in draf over het stoffige pad. Gaya hikte van puur plezier. Haar handjes fladderden in de lucht en ze kirde bij elke sprong.

★

Ik leidde het paard over het smalle pad dat in de koraalrotsen was uitgesleten en uitkwam op het strand, en hield stil bij de

★ Weilanden.

waterlijn. Het strand uit mijn kindertijd was er nog steeds. Precies zoals ik het me herinnerde: een immense halve-maanvormige strook wit zand, in de schaduw van amandelbomen en zeedruiven, aan een kant begrensd door glashelder water dat de stralende zon weldra meedogenloos zou laten glinsteren.

Rechts van me stonden de *pilotillos*, de restanten van een oude steiger waar de schepen van de United Fruit Company ooit aanmeerden om tropisch fruit in te laden. De zee had ze niet gespaard. Ze waren aangetast door erosie en ze leken me hopeloos klein geworden. De machtige, hoge zuilen uit mijn kindertijd waren nog slechts wat onregelmatig gevormde palen, gehavend door de voortdurende aanvallen van de zee. Ik herkende de oude betonnen banken van de *bañadero*, de spil van het sociale leven, versleten door generaties billen, de metersgrote *álamo** waarvan de bladeren werden gebruikt voor het trekken van geneeskrachtige thee die menig kwaaltje had verlicht, de enorme koraalriffen van het *islita* vol onderwaterleven, die in de verte zichtbaar waren...

Voor ik het in de gaten had, begon ik me van alles te herinneren. Een mengeling van emoties overspoelde me. Ik voelde mijn hart zwellen.

Ik wist alles nog.

Ik verdrong de beelden en steeg af, leidde het paard naar een amandelboom en bond de teugels vast aan een lage tak. Ik trok mijn schoenen uit en liep naar het water. Het zand was nog koel van de nacht, het water streelde mijn voeten. Gaya friemelde, brabbelde woordjes in haar onbegrijpelijke taaltje. Ik maakte de doek die haar op haar plek hield los en legde haar op het zand. Zonder na te denken kleepte ik haar uit, en daarna mezelf. Ik had geen badpak bij me. Ik tilde Gaya, die al bijna helemaal in het water lag, op en maakte

* Abeel.

vervolgens een wilde rondedans met grote sprongen en veel gespetter. Het was mijn lekkerste duik in zee sinds jaren. Gaya lachte, ze gooide haar hoofdje achterover en sloeg met haar knuistjes op het water. En toen glipte ze uit mijn armen. Ik zag haar spartelen onder water en daarna ineens kalm worden. Ze dreef vlak onder het wateroppervlak en... zwom, met langzame bewegingen van haar armpjes en beentjes. Mijn dochter van bijna twee zwom net zo instinctief als de kleurrijke visjes die om haar lijfje heen cirkelden, terwijl alle contouren door haar bewegingen vervaagden. Ze kwam snuivend omhoog om adem te halen en ik tilde haar weer op. Mijn dochter zwom en ik zag dat als een voorteken, een goed voorteken.

Vele jaren later, toen Gaya me vroeg haar te vertellen over die eerste rit, zou ik geen enkel detail weglaten: haar donzige haar, de vanillegeur in haar nek, de warmte van haar kleine lijfje tegen mijn buik, haar kleine knuistjes die door de lucht maaiden, haar instinctieve zwembewegingen onder water. We waren het met elkaar eens: die eerste rit en die eerste duik in zee hadden haar lot bepaald.

★

We gingen terug naar de boerderij. Het water sijpelde uit mijn haar langs mijn hals en ik proefde zout op mijn lippen. Ik nam het zandpad waar mijn vader een paar jaar eerder de dood had gevonden. De hekken rond het weiland waren versterkt, het waren nu hoge en stevige palissades van donker hout, ondoordringbaar voor vee. De boerderij, tegen de top van de heuvel geplakt, leek nog steeds in rust.

Ik hield van de pure schoonheid van het schitterende land, ik hield van de ongeëvenaarde helderheid van het licht, ik hield van de krachtige, felle kleuren, van het vormenspel

dat zo uitbundig en weelderig was, ik hield van de lucht die zwanger was van de vele tropische geuren, ik hield van dit poëtische landschap vol kinderlijke eenvoud...

Terwijl ik die ochtend naar dat schouwspel keek, begon ik te genezen van een kwaal waarvan ik niet eens wist dat ik eraan leed: het gemis van mijn eiland.

Ik voelde een ongelooflijke energie in me opborrelen. Ik barstte van een nieuw soort enthousiasme dat niet was in te tomen. Mijn hoofd zat vol plannen, plannen die gesmeed waren in de zes jaar die ik in de Verenigde Staten en Israël had doorgebracht, zonder dat ik me dat had gerealiseerd.

Mijn vaders krant nieuw leven inblazen. Er een dagblad van maken dat die naam waardig was, een dagblad dat zou meetellen in het medialandschap van dit land.

Naam maken in de journalistiek.

Mijn moeder helpen met haar humanitaire stichting. Haar experimentele project met Markus steunen: de timmerwerkplaats waar de Adirondack-stoelen werden gemaakt waar niemand geïnteresseerd in was.

En bovenal wilde ik mijn dochter een jeugd geven vol vlotten, duiksessies, onderwatertochten, kikkervisjes, fantastische ritten te paard en boomhutten. Ja, ik wilde dat mijn dochter hier zou opgroeien, op deze mooie en vredige plek.

Eindelijk had ik onze plek gevonden. Het waren de aarde, de lucht en de zee die het me vertelden.

Toen ik door de poort van finca Polka reed, kwam ik Jacobo tegen. Zijn machete in het leren foedraal tikte tegen zijn dij op het ritme van de stappen van zijn muilezel. Hij stak zijn hand op en glimlachte naar me. *'Hola amores, qué tal las princesas?'*

Ja, wij waren de prinsessen van Sosúa.

Uiteindelijk was er niets veranderd.

Deel 1

Het graan dat men zaait

*'Een hernieuwing is in de eerste plaats
altijd een terugkeer naar de bron.'*

Romain Gary, *La danse de Gengis Cohn*

*'Beoordeel de dag niet op datgene wat je
oogst, maar op het graan dat je zaait.'*

Robert Louis Stevenson

1

Old fellow

Februari 1967

Elke keer als ik aan hem dacht – en sinds ik terug was, was dat vaak – deed het een beetje pijn. Ik miste hem vreselijk. Ik wist door de onregelmatige telefoontjes dat hij gelukkig was. Net zoals ik volmaakt gelukkig was. Maar toch was er het gemis. Zijn slungelige postuur, zijn bijziende ogen achter z'n bril, zijn '*por Dios*'* en zijn '*querida***', zijn beroerde woordspelingen, zijn commentaar op films. Het voelde alsof een deel van mij was geamputeerd. Ik vroeg me dikwijls af waarom ik een man met wie ik niet eens een relatie had zo erg miste.

★

'Hallo! Hallo!'

De lijn was slecht. De bakelieten hoorn aan mijn oor zoemde als een beschonken bij.

'Ruthie? *It's me!*'

Ik zou zijn stem uit duizenden hebben herkend. Ik begon te beven van opwinding.

* Mijn hemel.

** Lieve schat.

‘*Dios mío!* Arturo! Waar zit je?’

‘Heel dicht bij jou... Ik ben voor twee weken over. Vakantie bij de familie.’

Ik haalde diep adem en slaakte een lange zucht om mijn emoties te bedwingen. Arturo... Eindelijk!

‘Het was niet gepland, maar mijn reis naar de bergen viel in het water en toen heb ik dit op het laatste moment besloten.’

‘Maar de telefoon doet het, zelfs hier diep in de *campo*. Waarom heb je me niet gebeld vanuit Amerika?’

‘Ik wilde je verrassen.’

‘Nou, dat is zeker gelukt! Ik heb je zo gemist!’

‘Ik ook, *querida*, ik heb je erg gemist. Hoe gaat het met jou? En met Gaya?’

‘Het gaat goed. Weet je, alles gaat zijn gangetje hier, ver weg van de drukte van New York. En jij? Vertel!’

‘Ik ben gisteren aangekomen en ik stik nu al. Ik wil je zo snel mogelijk zien.’

‘Geen probleem, *mi casa es tu casa**. Kom voor een paar dagen aan zee hierheen, dan kun je mijn hele familie ontmoeten!

‘Nodig je me echt uit? Serieus?’

‘Doe nou niet zo achterlijk. Spring gewoon in de auto en kom hierheen!’

‘Pas op met wat je zegt, Ruthie! Als ik je aan mijn familie voorstel, dan moet je wel op je woorden letten, *por Dios!*’

‘Je weet best dat we hier onbehouden boeren zijn. Dus wanneer kom je?’

‘Laat me even wat zaken regelen en dan kom ik.’

Ik hing de hoorn op, extatisch bij het vooruitzicht dat ik Arturo weer ging ontmoeten. Ik had hem bijna twee jaar niet gezien. We waren al zes jaar bevriend en onze vriendschap

* Mijn huis is jouw huis, Spaanse spreekwoord voor: je bent welkom, doe alsof je thuis bent.

ging boven alle andere. Ik vroeg me af of deze tweejarige breuk onze relatie had ondermijnd, ondanks onze regelmatige briefwisseling en de telefoongesprekken die door de chaos bij het Dominicaanse telecombedrijf slechts sporadisch mogelijk waren. Ik stond op het punt erachter te komen. Ik kon niet wachten.

★

‘Ruthie, ik word duizelig van je. De tijd zal er echt niet sneller van gaan, hoor.’

Mijn moeder lachte me uit vanaf een *mecedora* op de veranda waar ik liep te ijsberen.

‘Het is maar drie uur rijden van Santiago naar Sosúa. Arturo had er al moeten zijn. Misschien heeft hij een lekke band of pech, of erger nog: een ongeluk.’

‘Als hij pech heeft, dan laat hij dat verhelpen,’ antwoordde Almah kalm.

‘Zal ik hem met de auto tegemoet rijden? Misschien is hij wel verdwaald!’

‘Mijn hemel, Ruthie! Hij is toch niet achterlijk?’

Ik bloosde en schudde mijn hoofd. ‘Nee, natuurlijk niet. Het gaat erom dat...’

‘... dat jij heel ongeduldig bent, schat, ik weet het. Het is alsof je op je verloofde wacht.’

Ik wierp haar een zijdelingse blik toe en haalde mijn schouders op. ‘Onzin!’

Mijn moeder klopte op de plek naast haar en ik liet me op de houten zitting vallen, om daarna meteen weer op te veren. Het geluid van een motor en een stofwolk kondigde een voertuig aan dat het pad van de finca opreed. Ik liep de vijf treden van de veranda af en tuurde met mijn hand boven mijn ogen de weg af. De auto – een elegante coupé, ongeschikt voor onze onverharde wegen – kwam tot stilstand op het voorterrein van het huis.

De chauffeur opende het portier en kroop met zijn lange lichaam langzaam achter het stuur vandaan.

Het was Arturo. Eindelijk. Na al die tijd...

Hij was nauwelijks veranderd. Nog steeds zag hij eruit als een kind dat te snel was gegroeid, nog even mager en bleek. Zijn haar – een weerbarstige bos krullen – was lang en krulde in zijn nek, ongetwijfeld als een modestatement. Hij droeg een licht linnen pak dat vol kreukels zat – Arturo's pakken waren altijd gekreukt – en een stropdas, niet passend bij het klimaat, losjes om zijn nek; zijn nieuwe ronde bril met stalen montuur gaf hem een John Lennon-look, die goed bij hem paste. Hij had nog steeds een beetje die 'Old England'-stijl waar ik vanaf onze eerste ontmoeting dol op was.

Ik staarde hem aan zonder een vin te verroeren. Hij stapte naar voren, nam me in zijn armen en begon rond te draaien, mij meevoerend in een vrolijke wals. We omhelsden elkaar langdurig op het gazon zonder iets te zeggen – het was voldoende om elkaar stevig vast te houden – terwijl mijn moeder naar ons keek. Toen pakte hij me bij de schouders en deed een stap achteruit om me te bestuderen.

'Ik ben zo blij je te zien. Je bent geen spat veranderd, Ruthie, geen spat. Je straalt en bent nog mooier dan eerst, alleen meer gebruind en nog blonder.'

Ik glimlachte met tranen in mijn ogen, niet in staat om een woord te zeggen. In zijn ogen zag ik een hartstochtelijke, oprechte blijdschap. Ons weerzien werd een sentimenteel drama.

'En Gaya? Waar is Gaya? Ik wil mijn petekind zien!'

'Ze is op de kleuterschool in het dorp,' antwoordde Almah, die langzaam de trap afkwam, trekkend met haar slechte been. 'Wat een genoegen je weer te zien, mijn beste Arturo!'

Zonder verdere plichtplegingen gaf mijn moeder Arturo

op haar beurt een omhelzing. Toen liep hij terug naar de auto en haalde een bos bloemen tevoorschijn die hij haar plechtig overhandigde. Ik glimlachte vertederd. Bloemen, daar hadden we er genoeg van op ons land. Het was de geste van een stadsmens, maar mijn moeder was erdoor gecharmeerd.

‘Kan ik jullie citroenlimonade aanbieden voordat jullie de kleintjes gaan ophalen?’

Arturo fronste verbaasd zijn wenkbrauwen, een stille vraag in zijn ogen.

‘Mama heeft het over de tweeling, de dochtertjes van mijn broer. Het is mijn beurt om de kinderen op te halen.’

‘O Ruthie, het spijt me! Ik heb maar één cadeautje, voor Gaya. Ik heb niet gedacht aan...’

‘Maak je geen zorgen; we vinden later wel iets voor de tweeling.’

We hadden nauwelijks de tijd gehad om ons vruchtensap op te drinken of we waren alweer op weg naar El Batey. Het was vreemd om zo naast elkaar te zitten, niet goed wetend wat te zeggen of waar te beginnen. Er kwamen alleen clichés in me op, dus hield ik liever mijn mond, bang als ik was om te ontdekken dat onze band door de afstand en de tijd was verslapt.

Zoals gewoonlijk stormde Gaya de school uit, terwijl de tweeling samen langzaam naar buiten liep te midden van een groepje klasgenootjes. Mijn dochter was te klein om zich haar peetoom te herinneren, maar ze gedroeg zich netjes en accepteerde Arturo’s omhelzingen met plezier.

‘Mijn hemel, Gaya, wat ben je al groot en knap! Hoe oud ben je nu?’

‘Drie,’ bazuinde Gaya, die nog maar net twee geworden was, terwijl ze vier vingertjes voor de neus van haar peetoom opstak.

Ik kon zien dat hij ontroerd was, en dat maakte me blij.

De tweeling liet zich ook niet onbetuigd en werd door hem overladen met complimentjes. De meisjes kropen achter in de auto en omringd door vrolijke kinderstemmen togen we weer naar de boerderij.

★

Ik bracht Arturo naar de nieuwe ‘gastenburgalow’, een vrij eenvoudig huisje ter vervanging van het eerste waar mijn moeder was ingetrokken na Fredericks huwelijk. Er waren tradities in ons gezin die we met trots hooghielden, zoals de generaties aan papegaaien die allemaal de naam Chiquito kregen en de gastenburgalow. Daarna gaf ik hem een rondleiding door onze fabriek, de opslagloods, de stallen voor de koeien en paarden, en mijn eigen *casita**.

‘Een ritje te paard over de finca doen we later wel; daar is het nu te warm voor.’

‘Ik heb alleen geen paardrijkleiding bij me,’ opperde Arturo aarzelend.

Ik kneep mijn ogen tot spleetjes en keek hem aan. ‘We hebben hier alles wat nodig is om een ruiter uit te rusten, maar misschien ben je wel bang om op een paard te stappen. Ja, ja, geef maar toe, je bent bang!’ giechelde ik met een vleugje voldoening.

Arturo bloosde en moest een beetje lachen, terwijl hij zijn hoofd schudde. ‘Je kent me te goed, Ruthie. Ik kan jou niets wijsmaken!’

‘Maak je geen zorgen. Ik geef je Samba, een lieve oude merrie.’

Hij knikte instemmend. Ik was blij. Arturo’s schuchterheid, mijn kleine provocaties, onze manier van met elkaar omgaan – ik begon mijn draai weer te vinden.

* Huisje.

Na een haastige lunch trok iedereen in huis zich terug voor de siësta, maar wij hadden wel wat beters te doen. We hadden zoveel om over te praten. Nu we elkaar weer in levenden lijve zagen, hoefden we alleen maar de draad weer op te pakken.

We gingen naar de zee. Het dorp sliep. We liepen over het smalle pad tussen de rotsen. Het strand was verlaten. Het was het heetste moment van de dag, het tijdstip waarop je de schaduw opzoekt, wanneer elke activiteit moeite kost. Enkele vissers luierden onder de takken van de amandelbomen, sommige repareerden hun netten, andere lagen te dommelen.

Arturo was verbaasd. Ik kon het zien in zijn ogen. Ons strand had altijd hetzelfde effect op de mensen die het ontdekten. Het was magisch. Ogen die werden opengesperd, lippen die van bewondering ‘oh’ of ‘ah’ vormden. Vervolgens kregen ze de onbedwingbare drang om naar de zee te rennen, hun voeten te begraven in het zachte zand en het water aan hun tenen te laten likken. En dat was precies wat Arturo deed. Ik bleef achter hem staan. Keek toe toen hij zijn broekspijpen tot aan zijn knieën oprolde, over het witte zand liep en in het enkeldiepe water rond spetterde. De zee was een waaier van in elkaar overlopende kleuren: transparant, zilver, turquoise, ultramarijn, diepzeblauw, tot ze tegen het heldere azuur van de lucht aan de horizon botste. Dit was mijn zee en ik presenteerde haar aan hem.

Ik kleedde me om, liet mijn kleren op het zand liggen, pakte Arturo's hand en trok hem resoluut het water in. Ik voelde hoe hij zich verzette.

‘Ruthie, we hebben net geluncht. En ik moet me omkleden.’

‘Kom op, je lijkt wel een oude man! Ik ga zwemmen wanneer ik dat wil, volle maag of niet, of helemaal naakt zelfs, als je dat wilt weten, maar alleen 's nachts, bij het licht

van de sterren. Ik laat me niet leiden door dat soort oude-wijvenpraatjes.’

‘Helemaal naakt, Ruthie? Echt?’ Er speelde een lachje rond zijn mondhoek.

‘Ja, poedelnaakt! We kunnen het proberen als je wilt. Kleed je nu maar om en kom het water in. Wees niet zo’n mietje.’ De woorden ontglipten me en ik beet op mijn lip.

Arturo’s blik vertroebelde, aarzelend tussen verwijt en berusting.

‘Sorry, zo bedoelde ik het niet...’

‘Je hoeft je niet te verontschuldigen, Ruth, dit gebeurt me elke dag. Taal is vaak zo wreed...’

Ik viel hem om zijn nek en drukte een klapzoen op zijn wang. ‘Kom het water in, anders loop je ook nog een zonnesteek op.’

Nadat we als twee puppy’s met elkaar hadden gestoeid en naar het koraalrif van het islita waren gezwommen, waar felgekleurde visjes tussen onze benen door schoten, kletsten we op Dominicaanse wijze, zittend in kniediep water, tot onze vingertoppen gerimpeld waren. Op gezette tijden kneep Arturo zijn neus dicht en dook met zijn hele hoofd onder water om af te koelen.

‘Hoe gaat het met je werk, Ruth?’

‘Ik werk elke dag. Behalve wanneer ik speciaal verlof heb genomen. Om bij jou te zijn bijvoorbeeld. Een krant runnen is een passie. Mijn moeder en Markus doen de administratie – je moet Markus trouwens echt ontmoeten – maar ik ben de enige redacteur.’

‘En loopt het? Ik herinner me...’ Arturo maakte met zijn vlakke hand een gebaar: *comme ci comme ça*.

‘We redden het wel, op de een of andere manier, maar er is een flinke investering nodig om dat oude krantje weer nieuw leven in te blazen. We zullen zien wat de toekomst ons gaat brengen. Ik werk ook als freelancer voor de krant

van Puerto Plata en zelfs af en toe voor de *Listín*, als er een evenement is in de regio. En met Gaya heb ik geen tijd om op adem te komen, geloof me. Maar hoe zit het met jou? Vertel me alles; jij hebt veel meer te vertellen dan ik. Dus, *Nueva Yol?*'

Ik sprak het uit in het slang van de Dominicanen die in New York wonen en daardoor moest hij lachen. Hij gaf me een gedetailleerd verslag van zijn studietijd, de rivaliteit en jaloezie op de Juilliard School. Hij vertelde me over zijn ietwat eenzame leven in de studio die hij huurde in de Village, zijn piano die bijna alle ruimte in beslag nam, de etentjes bij mijn oom en tante die hem in hun gezin hadden opgenomen, zijn uitstapjes naar musea en de concerten met mijn neefje Nathan die hem had leren schaatsen. Hij had nog steeds dat grappige cynisme, die licht afstandelijke kijk op dingen die ik zo goed kende, en het was bijna alsof ik bij hem aan de eettafel zat of met hem op de schaatsbaan in Prospect Park was. Ik was opgelucht en oneindig blij te merken dat onze band onveranderd was.

'En de algemene sfeer?'

'Die is de laatste tijd gespannen, want de oorlog wordt steeds heftiger. Vooral op de campus en in bepaalde wijken, zoals de Village, raken de gemoederen snel verhit, zoals jij je ongetwijfeld kunt voorstellen. Iedereen aast op vrijstelling. De universiteiten stromen vol met mensen die daar niets te zoeken hebben, want het enige wat je hoeft te doen om aan de dienstplicht te ontsnappen, is je daar inschrijven, bij voorkeur op postdoctoraal niveau. Of trouwen. Je kunt het je niet voorstellen: sommige mensen gaan zelfs zover dat ze zichzelf iets aandoen om aan de dienstplicht te ontkomen. En dan zijn er nog de dienstweigerders... Het is maar goed dat ik daar niet bij hoor!'

'Ik kan me voorstellen dat het een explosieve situatie is. Het lijkt erop dat die Yankees nooit ophouden met hun neus in andermans zaken te steken,' antwoordde ik hoofdschud-

dend, doelend op hun invasie op ons eiland, een paar jaar geleden.*

‘Ik heb gedemonstreerd, ik heb zelfs meegedaan aan een antimilitaristische sit-in met de studenten van Columbia.’

‘Jij? Ik wist niet dat je zo strijdbaar was. Dat is niets voor jou.’

Hij trok een scheef glimlachje. ‘Kleine Arturo is groot geworden. Ik heb ook mijn overtuigingen, echt, en die verdedig ik.’

‘En hoe zit het met je hart?’

Er viel een stilte. Ik had een gevoelige snaar geraakt, het enige onderwerp dat niet aangesneden mocht worden.

Arturo vervolgde met een stem waaruit al het vuur was verdwenen: ‘Ik weet niet of ik wel klaar ben voor een langdurige relatie. Ik vind het moeilijk om...’

Het was een slecht idee geweest om hiernaar te vragen. Ik wilde dat ik mijn vraag nog kon inslikken, maar het was al te laat. We waren boezemvrienden, al vanaf het begin, maar er waren gebieden in Arturo’s leven die ik moest respecteren. Bovendien had ik geen idee hoe zijn leven in New York was sinds hij me had toevertrouwd homofiel te zijn. En diep vanbinnen wilde ik dat eigenlijk ook niet weten.

Ik probeerde me met een grapje uit deze ongemakkelijke situatie te redden: ‘Op elk potje past een dekseltje, weet je nog?’ Het was een van de spreuken van Carmela, waar we altijd zo om hadden moeten giechelen.

‘En hoe zit dat bij jou, Ruthie? Heb jij je... dekseltje gevonden?’

Het was echt een slecht idee geweest, dit onderwerp aan te snijden. Ik haalde mijn schouders op en schudde mijn hoofd.

* Tussen april en september 1965 stuurden de Amerikanen met de Operatie Power Pack 40.000 soldaten en veertig slagschepen naar het land, een bliksemoperatie tegen de linkse Dominicaanse partijen.

‘Nou, net als jij: niets serieus. Momenteel flirt ik met een gringo, Franck Winter, een Canadese dokter die voor mijn moeders stichting werkt.’

‘Winter, hij heet Winter! Winter in de Caraïben!’ Arturo grinnikte en dat deed me terugdenken aan de jongen die ik zes jaar eerder had ontmoet op het dek van een schip.

‘Jij met je woordspelingen! Eerlijk, hoe oud ben je nou eigenlijk?’

‘Hé, hé! Hij heet Franck Winter!’

Ik haalde mijn schouders op. ‘Ik ben niet verliefd op hem. Zullen we het over iets anders hebben? Hoe gaat het met de piano?’

‘In juni mag ik afstuderen,’ glimlachte hij, terwijl hij als een kleuter met zijn vlakke handen op het water sloeg.

Zijn ogen begonnen te glinsteren en hij tuitte zijn lippen. Die uitdrukking herkende ik, dat deed hij altijd als hij op het punt stond een schokkende bekentenis te doen. Hij maakte met zijn handen een kommetje, schepte er water mee op en hield zijn handen boven zijn hoofd. Het water liep in stroompjes over zijn gezicht. Daarna liep hij het water uit en ging op een handdoek zitten, terwijl hij me met die grappige blik in zijn ogen bleef aankijken. Ik ging naar hem toe en liet me naast hem op het warme zand vallen. Toen hij een sigaret opstak, zag ik dat hij het merk van zijn familie, Hollywood, had ingeruild voor het Amerikaanse Viceroy.

‘Ik ga je een geheimpje verklappen,’ zei hij terwijl hij uitademde, zijn ogen tot spleetjes geknepen achter de sliert rook.

Bingo! Mijn Arturo was niet veranderd.

‘Jij bent de eerste aan wie ik het vertel...’

‘Laat me niet langer in spanning!’

Hij wachtte nog drie tellen, waarin ik hem indringend aanstaarde.

‘Arturo!’

‘Ik kom niet terug.’

‘Wat?’

‘Ik blijf in de Verenigde Staten.’

Ik verslikte me. ‘Hè? Maar ik heb altijd gedacht dat je zo van ons eiland hield.’

‘Natuurlijk houd ik ervan, maar het is verstikkend hier. Iedereen is zo bekrompen, zo kleinburgerlijk, schijnheilig. In New York voel ik me vrij. En er zijn daar voor een musicus veel meer mogelijkheden dan muzikleraar worden, want dat is het enige wat ik hier zou kunnen doen. Ik kom hier alleen nog om vakantie te vieren, meer niet. Ik heb auditie gedaan en ben nu in afwachting van het antwoord,’ vertelde hij enthousiast terwijl hij met zijn hand cirkels tekende in het zand. ‘Ik ben eigenlijk hierheen gekomen om dit aan mijn familie te vertellen.’

Ik stond perplex. Dit had ik niet zien aankomen. Echt niet. Ik was ervan overtuigd dat het slechts een kwestie van maanden zou zijn voordat Arturo weer bij me in de buurt zou komen wonen. Ik had wel gedacht dat hij naar de hoofdstad zou trekken, naar een conservatorium, en dat zou ik prima hebben gevonden. Ik schudde ontzet mijn hoofd.

‘En hoe gaan ze reageren, denk je?’

‘Mijn moeder zal heel verdrietig zijn, dat is zeker. Ik ben haar benjamin en ze wil me maar wat graag onder haar vleugels houden. Maar ze zal het wel begrijpen. Mijn vader kan het niets schelen, hij heeft me nooit serieus genomen. Hij is blij met mijn broers. Mijn oudste broer Manuel zal de sigarettenfabriek overnemen en Domingo is arts. De familie-eer is gered, dus een Amerikaanse pianist in de familie – waarom niet?’

Zo ging het nu eenmaal in ons land. Er was geen familie te vinden waarvan niet minstens één van de nakomelingen in de Verenigde Staten woonde. Hoewel ik de fascinatie voor ons almachtige buurland wel begreep, had ik er zelf helemaal niets mee. Eerlijk gezegd had ik wel begrip voor de haat die veel Dominicanen voelden voor de mensen die wij gringo’s noemden. Zij verachtten ons en dat gevoel was geheel we-

derzijds. Bovendien waren de wonden van de invasie en de oorlog nog lang niet genezen. Mijn moeder had een mank been en haar hinkende tred was een permanente herinnering aan de arrogantie van de Yankees. Voor mij ging er niets boven de liefde voor mijn land, dat bedwelmende gevoel van vrijheid, overvloed en verbondenheid. Toegegeven, we leefden nog steeds in een dictatuur, al mocht het zo niet worden genoemd, maar het was ons land en we waren stap voor stap op weg naar democratie, want Balaguer zat er niet voor eeuwig. Ik was me er echter terdege van bewust dat ik een bevoorrecht mens was, die leefde in een uithoek van de wereld en geen geldzorgen had. En mijn familie had niet die bekrompenheid of kleinburgerlijke vooroordelen die in de gegoede families normaal waren. Ik realiseerde me dat ik meer geluk had dan Arturo en dat ik dat als een zegen moest beschouwen.

★

We aten met zijn drietjes op het terras bij het licht van de olielampen – Frederick en Ana Maria waren een paar dagen naar de hoofdstad.

We hadden het over Arturo's familie toen mijn moeder, die zichzelf altijd zo goed in de hand had, een beetje ongemakkelijk zei: 'Kunnen jullie je voorstellen dat ik Daniel Soteras heb gekend? Ruthie vertelde me dat hij jouw oom was.'

Arturo keek me aan alsof hij wilde zeggen: 'Zie je wel, ik zei het je toch?' Het was dus waar.

De herinnering aan wat hij me ooit verteld had, kwam weer bovendrijven in mijn geheugen: zijn oom die verliefd was op mijn moeder...

'Hij is de jongste broer van mijn vader. Hij heeft zich aangesloten bij zijn socialistische vrienden in Cuba om te ontsnappen aan de repressie. Hij is het zwarte schaap van de familie, maar ik ben gek op hem. Het is een vrijdenker en

een toonbeeld van ongehoorzaamheid.’

Almah hoestte en zei terwijl ze Arturo strak aankeek: ‘Ik ben degene die hem heeft geholpen zich schuil te houden en te ontsnappen.’

Ik sperde mijn ogen wijd open, werkelijk verbijsterd. ‘Je hebt wát gedaan?’

‘Hij hield zich hier verborgen om te ontsnappen aan de handlangers van Balaguer, en Markus en ik hebben er samen voor gezorgd dat hij kon ontsnappen.’

Ik verslikte me. ‘Met Markus! Maar waarom dan?’

‘Uit solidariteit. In naam van de vrijheid van meningsuiting, gewoon uit medemenselijkheid, denk ik. Daniel werd echt in het nauw gedreven.’

Arturo knikte instemmend. Hij wist dat zijn oom vele jaren geleden verliefd was geworden op deze vrouw. Het was nota bene een van de eerste dingen die hij tegen Ruth had gezegd toen hij haar ontmoette op het schip dat hen naar New York zou brengen.

‘Dat heb je me nooit verteld.’

‘Het kwam nooit meer ter sprake. En je hoeft het ook niet aan je broer te vertellen.’

‘Als u het niet erg vindt, dan zou ik graag zien dat u ons vertelt wat er is gebeurd, want wij weten niets over deze episode in het leven van mijn oom.’

Arturo’s stem klonk zacht en dat nodigde Almah uit tot het delen van vertrouwelijkheden. Gedurende een paar seconden woog ze de voors en tegens tegen elkaar af en besloot toen het verhaal over de ontsnapping van Daniel Soteras te vertellen. Mijn vriend hing aan haar lippen. Het was beter dan *De drie musketiers*. Het was een episch verhaal waarin Soteras op de vlucht was voor zijn moordenaars die hem op de hielen zaten, met hulp van Markus, die voor spion en een tropische versie van Milady speelde.

Ik vroeg me af wat mijn moeder achterhield.

Toen ze klaar was met haar verhaal, flapte ik, geïrriteerd

door haar in mijn ogen extreme luchthartigheid, eruit: ‘Je bent echt gek. Weet je wel welke risico’s je nam?’

‘O Ruthie, het is al zo lang geleden. Tegenwoordig is alles rustig. En bovendien heerste er hier nog een zekere welwillendheid...’

‘... die hen er niet van weerhield om ons te bombarderen, weet je nog!’ De herinnering aan het bombardement op Sosúa, de enige echte oorlogsdaad die ik bewust had meegemaakt, was voor mij nog steeds een levendig trauma.*

‘Ruthie, het is allemaal achter de rug nu; die tijd is voorbij. Zoals je ziet, Arturo,’ besloot ze met een luchtige glimlach, ‘zijn er banden tussen jouw familie en de onze.’

Almah wist niet hoe waar haar woorden zouden blijken te zijn. De banden tussen onze twee families zouden nog hechter worden. Hechter dan ze ooit voor mogelijk zou hebben gehouden.

* Op 20 juni 1959 bombardeerden Dominicaanse gevechtsvliegtuigen de stranden en het dorp Sosúa om te voorkomen dat tegenstanders van Trujillo’s regime, die op twee schepen uit Cuba waren gekomen om een volksopstand te ontketenen, van boord gingen.

DE FAMILIE ROSENHECK

Ruth is ontzettend blij dat ze samen met haar dochttertje Gaya is teruggekeerd naar de Dominicaanse Republiek. In alle rust kijkt ze naar Gaya, hoe ze haar eerste stapjes zet en speelt met haar neefjes en nichtjes. Ook is ze eindelijk herenigd met haar moeder Almah.

Langzaam hervat het leven zijn koers, tot op een dag jeugd-vriendin Lizzie opduikt, die gebukt gaat onder het trauma van de Holocaust. Intussen gaat de jongvolwassen Gaya op zoek naar haar biologische vader.

De terugkeer is een intieme familiesaga tegen de achtergrond van grote gebeurtenissen in de turbulente jaren 60.

Catherine Bardon woont deels in Frankrijk en deels in de Dominicaanse Republiek. *De terugkeer* is het derde deel in de serie over de familie Rosenheck. Van *De ontwortelden*, het eerste deel, werd een **half miljoen** exemplaren verkocht in Frankrijk.

9 789023 962106